

A. M. Tarara, B. M. Tereschuk

INNOVATIVE MODELS AND TECHNOLOGIES AS BACKGROUND OF MODERN BOOK «TECHNOLOGY» («LABOR TRAINING»)

The article proposes a new approach for pupils' teaching the design and technology that will help to form the key and object competencies, experience of creative technical activity. There is an innovative educational technology on the content of the pupils' learning activity, its scientific novelty and predictable results.

***Keywords:** design, technologies, design and technological activity, creativity, creativite activity, model, structure, an innovative educational technology.*

УДК 371.671

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В. С. Яценко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії географічної та економічної освіти Інституту педагогіки НАПН України

У представлений статті розглядаються питання естетичного й екологічного виховання учнівської і студентської молоді в еколого-виховній діяльності, зокрема методика організації та проведення навчальних занять на природі.

Естетико-екологічний розвиток особистості здатні забезпечити природничо-математичні дисципліни у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, систематична позаурочна і позакласна робота через спілкування з природою, методично правильно організована праця, виховання естетичного сприймання явищ природи.

***Ключові слова:** естетичне виховання, екологічне виховання, еколого-виховна діяльність.*

Постановка проблеми. Природа гармонійна. Все у ній взаємопов'язане і підпорядковане спільним законам. Сприйняття природи та потребу виразити в своїй творчості натхнення, яке вона дарує нам, дорослим, слід виховувати у молодого покоління.

Спілкування у класі, з друзями, із природою спонукає формувати думки і почуття людини. Але праця географів, учителів і вихователів буде без-

плідною, якщо найвищі думки, найнатхненніші почуття не втілюються у добрі справи.

Аналіз останніх досліджень. Роботи Бісерової М. С., Вербицької О. В., Гадзецького Б., Друзь З. В., Різник Л. М., Таралушко О. Ф., Тарасенко Г. С. та інших дослідників свідчать про важливість ролі довкілля у пізнанні краси і вихованні почуттів.

Ще В. О. Сухомлинський писав, що завдання школи і батьків – дати кожній дитині багатогранне щастя. Воно полягає в тому, щоб людина розкрила свої здібності, полюбила працю і стала в ній творцем, щоб насолоджувалася красою навколишнього світу і створювала красу для інших.

«Я вбачаю, – писав В. О. Сухомлинський, – великий виховний сенс в тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала, як велику таємницю, пробудження життя в природі. Перші весняні квіти і бруньки, що розкрилися, перші ніжні стеблинки трави, перший метелик, перше кумкання жаби... – все це я розкриваю перед дітьми як красу вічного життя. І чим глибше вони одухотворяються цією красою, тим сильніше прагнуть творити» [6, 410].

Формулювання цілей статті. Навчити учнів відкривати навколо себе прекрасне, дивуючись і захоплюючись ним, дитина дивиться в дзеркало і бачить свою власну людську красу. Дитині треба показати, що в світі є не тільки потрібне, корисне, а й красиве. З тієї миті, коли людина задивилася на квітку і вечірню зорю, вона стала вдивлятися в саму себе.

Основна частина. Для дитини довкілля – це знайомий їй з перших кроків світ, в якому вона живе: земля і небо, сонце і зорі, вода і повітря; будинок, рідні, яких вона любить і без яких не може уявити життя. А учитель географії знає, що на основі цих знань про довкілля він буде закладати в свідомості учня фундамент географічних, біологічних, екологічних, краєзнавчих, історичних знань. Довкілля – це перший ландшафт з яким знайомиться дитина, перший біогеоценоз, який вона пізнає, перша екосистема, яку вона любить незабутньою любов'ю; це Батьківщина, з якої починається її історія на Землі, знання про рідний край, які будуть живити душу людини протягом життя.

На уявлення про близькі серцю учня і зрозумілі йому явища, про необхідні предмети накладаються основи розуміння фундаментальних закономірностей природи: збереження (через осмислення пристосування людини, тварин, рослин до умов існування у своєму довкіллі), періодичності, повторюваності явищ, процесів, спрямованості змін у довкіллі до збалансованого стану.

В умовах національного відродження і розвитку України еколого-виховна діяльність має набути соціального та державного пріоритету, оскільки сьогодні основна тенденція в розвитку географічної науки і освіти є перетворення її в школу, що виховує.

Головне в переоцінці методологічних орієнтирів у теорії морального виховання – зміна визначальних напрямів у формуванні особистості. Центральним стає виховання загальнолюдських цінностей (доброти, милосердя, толерантності тощо) стимулювання внутрішніх сил особистості до саморозвитку і самовиховання. Як наслідок цього зростає значення і необхідність екологічної освіти й виховання школярів.

Важливе місце в еколого-виховній діяльності, вихованні загальнолюдських якостей в дітей мають посісти людинознавчі курси, які допоможуть дітям краще пізнати себе і людей, по-іншому побачити взаємодію людини з навколишнім світом, її органічні зв'язки з природою, визначити спосіб життя, поведінку, тобто сприятимуть відродженню гуманістичної етики.

Початкова школа – фундамент для подальшого навчання, формування особистості. А властиві школярам емоційна чутливість, допитливість і разом з тим здатність оволодіти певними теоретичними знаннями роблять початкову школу дуже важливою ланкою в системі неперервної еколого-виховної діяльності.

Для здійснення еколого-виховної діяльності необхідний комплекс таких методичних засобів та прийомів, щоб вивчення природи, будь-яке спілкування з нею залишало в пам'яті дитини глибокий слід, обов'язково впливало б на її почуття і свідомість. З цією метою учителі географії використовують такі форми і методи роботи:

- проведення екскурсій і походів на природу;
- демонстрування на навчальних заняттях ілюстративного матеріалу;
- бесіди з елементами художнього опису;
- читання уривків про природу з художньої прози;
- демонстрування натуральних експонатів;
- використання естетичних вражень, які виникли у туристичних походах під час краєзнавчої роботи;
- чуттєві географічні ігри;
- зображення природи в українських народних традиціях;
- організація і проведення природоохоронних акцій, конкурсів;
- дослідницька робота на заповідних територіях.

Подорожі, екскурсії, походи, спостереження й аналіз явищ природи відіграють важливу роль у системі естетичного виховання. Естетичні почуття дитини, викликані природою, як зазначав український педагог В. О. Сухомлинський, тісно пов'язані з моральними почуттями. А моральний фактор виявляється насамперед у тому, що дитині подобається природа своєї Батьківщини. Але щоб любити природу, потрібно її знати, а щоб знати, слід вивчати. У процесі пізнання природи формуються і розвиваються естетичні почуття і смаки. Сприймання естетичних явищ природи і переживання, які при цьому виникли, залежать від уявлень, знань і загального розвитку людини. Виникаючи на основі тих вражень, що їх отримує людина від зовнішніх предметів, естетичні почуття нерозривно пов'язуються з особистістю.

Перш ніж говорити з учнями основної школи про осіннє забарвлення пейзажу, слід переконатися, що вони звернули увагу на це явище, вміють не тільки розрізняти кольори і відтінки, а й називати їх.

Завдяки усвідомленню учнями різноманітних явищ природи, прагненню обґрунтувати свої естетичні судження та оцінки естетичні почуття їх збагачуються.

Естетичні почуття тісно пов'язані з моральними. Наприклад, І. І. Шишкін, перебуваючи за кордоном, серед чужої йому природи, не міг по-справжньому віддатися роботі і писати картини, його тягло на Батьківщину [1, 155].

Відвідування учнями старших класів природних об'єктів назавжди залишаються в пам'яті, розвиваючи любов до рідної природи. У самій еколого-виховній діяльності закладено моральні цінності. Цьому географи і педагоги навчають наших дітей. Учні розуміють, що природу треба оберігати тільки заради неї самої, бо вона красива, а не тільки тому, що вона корисна або людина без неї не живе.

Залучення студентської молоді до відродження культури природних і культурних пам'яток (джерел, дерев, тварин заснованих на їх красі)??? сприяє формуванню морального ставлення молоді до природи, а це в свою чергу є процесом формування естетичного ставлення до неї.

Залучаючи учнівську і студентську молодь до активної еколого-виховної діяльності, зокрема з охорони природи та раціонального використання природних багатств, учителі географії підводять її до розуміння, що краса рідної природи багато в чому залежить від неї самої.

Процеси, що відбуваються у навколишньому середовищі, впливають на характер естетичних переживань: радості, спокійного захоплення чи своєрідної тривоги, тощо; залежно від характеру явищ реального світу у нас з'являється бажання щось змінити, удосконалити, виникає прагнення до творчої діяльності.

В естетичному вихованні засобами природи учитель географії повинен зважати на особливості віку. В учнів почуття прекрасного виявляється у широкому розумінні. Осінь подобається, бо збирають врожай, вона красива, всі дерева ніби в золоті, є гриби, ягоди, тобто дітей більше цікавить безпосередня діяльність людини у природі. В описах природи діти передають свій настрій, свої переживання, почуття любові до свого краю. М. О. Добролюбов писав, що в першому своєму виявленні патріотизм навіть і не має іншої форми, крім пристрасті до полів, рідних пагорбків. Але надто швидко він формується більш повно, включаючи в себе всі поняття – історичні й громадянські, які тільки встигає здобути дитина [3, 405].

Що стосується українських народних традицій, ми розглядаємо їх як важливу умову ефективного формування еколого-виховної діяльності, зокрема екологічної культури в учнів. У численних приказах, обрядах відображено досвід поколінь, норми поведінки з об'єктами природи.

Прилучаючись до скарбів національної культури, учні переймаються особливим ставленням до природи, яке ми визначаємо як «шанобливе», що передбачає повагу до законів природи, до всіх форм життя, усвідомлення людства як частини, а не повелителя довкілля [5, 23].

Розглянемо метод роботи учнів, який сприяє здійсненню естетичного й екологічного виховання, розвитку духовних сил. Це уроки серед природи. Уроки серед природи займають цільне місце в оздоровленні тіла й формування свідомості дитини. По-перше, на уроках серед природи діти дихають чистим повітрям, грають в рухливі ігри. По-друге, вони одержують «живу їжу» для розвитку свідомості.

Як молодому організму необхідна «жива їжа» – овочі, фрукти, так для росту свідомості необхідне спілкування з природою, «безпосередні» знання від спілкування з нею. Прочитані з книг, одержані від учителя географії знання – це вже знання з «консервантами», якими б важливими і цікавими вони не були.

Урок серед природи – це робота, а не прогулянка. Він повинен бути максимально використаний для ілюстрації побаченого чи почутого в класі, для власних спостережень, для активізації пізнавальної діяльності учнів. В той же час цей урок і святковий. Учні мають відчуття, що ідуть в гості до довкілля, готують йому подарунки: вірші, пісні, загадки тощо. Такі уроки мають не тільки пізнавальне, а і еколого-виховне значення. Під час цих уроків формується дослідницьке ставлення до навколишнього світу, екологічна поведінка в довкіллі, як в лабораторії природи, де неможливо бешкетувати або ходити бездушно.

Уроки серед природи можуть бути ілюстративні (коли учні знаходять у довкіллі те, про що йшлося на уроці в класі), ілюстративно-пошукові, уроки спостереження і дослідницькі уроки [2, 8; 4, 77-78].

Висновки. Еколого-виховна діяльність, зокрема естетичне й екологічне виховання учнівської і студентської молоді у спілкуванні з природою повинно зайняти провідне місце в загальній системі виховання підростаючого покоління. Викладання природничо-математичних дисциплін у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, систематична позаурочна і позакласна робота через спілкування з природою, методично правильно організована праця, виховання естетичного сприймання явищ природи здатні забезпечити естетико-екологічний розвиток особистості, яка гармонійно поєднає у собі духовне багатство, моральну чистоту і фізичну досконалість.

Література

1. Бісерова М. С. Довів до ладу себе – доведи до ладу свою планету // Школа життєтворчості особистості. – К.: ІСДО, 1995. – С. 155 – 159.
2. Гадзецький Б. Вибірайте: живий соловейко чи його імітація // Освіта. – 1993. – 19 листопада. – С. 8-9.
3. Добролюбов Н. А. Избранные философские сочинения. В 2-х тт. – М., 1946. – Т. 2. – С. 405.

4. Друзь З. В. Сходинки до пізнання навколишнього : джерельце // Початкова школа. – 1990. – №9. – С. 77-78.
5. Різник Л. М., Таралущенко О. Ф. Екологічне виховання за народними традиціями // Початкова школа. – 1993. – №11. – С. 22-23.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори в 5-ти тт. – К., 1976. – Т. 2. – С. 410.
7. Тарасенко Г. С. Як навчити дітей милуватися природою // Початкова школа. – 1992. – №11-12. – С. 16 – 20.

References

1. Biserova M. S. Doviv do ladu sebe – dovedi do ladu svoju planetu // Shkola zhittetvorchosti osobistosti. – K.: ISDO, 1995. – S. 155-159.
2. Gadzetc`kii` B. Vibirai`te: zhivii` solovei`ko chii` ogo imitatciiia // Osvita. – 1993. – 19 listopada. – S. 8-9.
3. Dobroliubov N. A. Izbranny`e filosofskie sochineniia. V 2-kh tt. – M., 1946. – Т. 2. – S. 405.
4. Druz` Z. V. Shodinki do piznannia navkolishn`ogo: Dzherel`tce // Pochatkova shkola. – 1990. – №9. – S. 77-78.
5. Riznik L. M., Taralushchenko O. F. Ekologichne vihovannia za narodnimi traditciiami // Pochatkova shkola. – 1993. – №11. – S. 22-23.
6. Suhomlins`kii` V. O. Vibrani tvori v 5-ti tt. – K., 1976. – Т. 2. – S. 410.
7. Tarasenko G. S. Iak navchiti ditei` miluvatisia prirodoiu // Pochatkova shkola. – 1992. – №11-12. – S. 16-20.

В. С. Яценко

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В представленной статье рассматриваются вопросы эстетического и экологического воспитания учащейся и студенческой молодежи в эколого - воспитательной деятельности, в частности, методика организации и проведения учебных занятий на природе.

Эстетико-экологическое развитие личности способны обеспечить естественно-математические дисциплины в общеобразовательных и высших учебных заведениях, систематическая внеурочная и внеклассная работа через общение с природой, методически правильно организованный труд, воспитание эстетического восприятия явлений природы.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, экологическое воспитание, эколого-воспитательная деятельность.

V. S. Yatsenko

**THE PECULIARITIES OF THE FORMATION OF THE SYSTEM OF
THE ECOLOGICAL AND UPBRINGING ACTIVITY OF THE PUPILS
OF THE COMPREHENSIVE EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

In the represented article, the issues of the aesthetic and the ecological upbringing of the pupils and the students in the ecological and upbringing activity, in particularly, the methodology of organizing and carrying lessons in nature are observed.

The aesthetic and ecological development of the personality is able to guarantee the natural and mathematical disciplines in the comprehensive and higher educational establishments; the systematic extra-curricular and out-of-school work performed by means of pupils' communication with nature, the organized work which must be methodologically correct, upbringing the aesthetic perception of the nature phenomena.

Keywords: *aesthetic upbringing, ecological upbringing, ecological and upbringing activity.*